

תוכנית משרד החינוך למניעת אלימות

תמצית

מסמך תמציתי זה נכתב ביוזמת מרכז המחקר והמידע של הכנסת בעבור ועדת החינוך, התרבות והספורט. במסמך נסקרים עיקרי תוכנית משרד החינוך למניעת אלימות – 2021: "באים בטוב – לא מרימים ידיים". מנתוני המשרד עולה כי כחמישית מהתלמידים בכיתות ה'–ו' דיווחו על אלימות פיזית, ושיעור גבוה יותר דיווחו על אלימות מילולית. התוכנית גובשה לצורך התמודדות עם אירועי אלימות במוסדות חינוך, ועל רקע טענה כי שכיחותם עלתה בעקבות משבר הקורונה. בשלב זה אין עדיין נתונים מספקים שיצביעו על מגמה זו, ויש להמשיך לבחון את הנושא.

התמקדותה של התוכנית למניעת אלימות – 2021 היא בתגבור מערך הטיפול הפסיכולוגי-רגשי בתלמידים, לצד למידה רגשית-חברתית, חיזוק יכולות צוותי חינוך להתמודד עם אירועי אלימות ומתן מענה להורים באמצעות הרצאות וקו סיוע רגשי.

בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/2022) הקצה משרד החינוך 438 מיליון ש"ח לתוכנית, שמהם 180 מיליון ש"ח הועברו ישירות לבתי הספר. במסגרת התוכנית ניתנו כ-60 הרצאות מקוונות, שבהן השתתפו כ-43,000 הורים. נוסף על כך, 4,561 מענים ממאגר התוכניות החיצוניות של משרד החינוך המיועדים לתלמידים נבחרו על ידי מוסדות החינוך וכן נבחרו 6,564 מענים לצוותים החינוכיים במוסדות החינוך.

בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/2023) התוכנית ממשיכה להתקיים במסגרת מערכת גפ"ן (גמישות פדגוגית ניהולית) אך ללא תוספת תקציבית ייעודית כפי שניתנה בשנת תשפ"ב (2021/2022). נציין כי עד ינואר 2023 התקיימו 17 הרצאות מקוונות מעודפי תקציב 2021/2022, והאזינו להן כ-11,000 הורים.

1. רקע

אלימות במערכת החינוך היא נושא ששב ועולה על סדר-היום הציבורי.¹ מנתוני משרד החינוך² אפשר ללמוד כי בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/2022) **43% מהתלמידים בכיתות ה'–ו' דיווחו כי מישהו מהתלמידים העליב אותם, קילל אותם או צחק עליהם. 19% מהתלמידים**

¹ ראו להלן דיונים שנערכו בוועדות הכנסת.

² הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, [אקלים וסביבה פדגוגית במערכת החינוך עיקרי הממצאים ממבט-על](#), נתוני תשפ"ב בהשוואה לנתוני העבר, ספטמבר 2022.

באותן כיתות דיווחו כי מישהו מהתלמידים נתן להם סטירות או בעיטות, כדי לפגוע בהם; 8% מהתלמידים באותן כיתות דיווחו כי מישהו מהתלמידים השתמש ברשתות החברתיות כדי לפגוע בהם ו-5% דיווחו כי הטילו עליהם חרם. הנתונים³ על תלמידים בכיתות ז'-י"א מצביעים על כך שספגו פחות אלימות.⁴

מהשוואת שיעור האלימות בשנת הלימודים תשפ"ב לשנה שקדמה לה אפשר ללמוד על מגמה מעורבת. בשנת הלימודים תשפ"ב חלה עלייה של כ-4% בשיעור התלמידים בבתי ספר יסודיים בחינוך העברי שדיווחו על אלימות מתונה וקשה, ואילו בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות הייתה מגמת התייצבות. בחינוך הערבי נצפתה התייצבות בשיעור התלמידים שדיווחו על אלימות מתונה וקשה בבתי ספר יסודיים. בחטיבות הביניים חלה עלייה בשיעור הדיווחים על אלימות ובחטיבות העליונות המשיכה הירידה בשיעור הדיווח על אלימות.⁵

2. התוכנית למניעת אלימות

ביוזמת שרת החינוך דאז, חה"כ יפעת שאשא ביטון, פרסם משרד החינוך בדצמבר 2021 את התוכנית למניעת אלימות 2021, שכונתה "באים בטוב – לא מרימים ידיים". על פי המשרד, התוכנית באה "על רקע העלייה החדה, התכופה והמוקצנת באירועי אלימות שפקדו את מערכת החינוך בתקופה האחרונה ולאור מדיניות משרד החינוך המתמקדת השנה באופן מיוחד בהיבטים הרגשיים והחברתיים של התלמידים".⁶

במשרד החינוך קושרים בין הניתוק הרגשי של התלמידים בצל משבר הקורונה והסגרים הממושכים לבין עלייה בשיעורי האלימות. בתשובה על פנייתנו הסבירו במשרד כי הטענה על עלייה בשיעור מקרי האלימות מבוססת על סקר יועצות בשירות הפסיכולוגי-ייעוצי, שבו נבחנו קשיים עיקריים שהועלו בידי תלמידי בתי הספר לפני משבר הקורונה, במהלכו ועם החזרה ללימודים במאי-יוני 2021.

עם זאת, רוב הממצאים שהוצגו אינם עוסקים באלימות, אלא בהיבטים רגשיים אחרים.⁷ כך גם בכל הקשור לממצאים של תוכנית המחקר הבין-לאומי על רווחתם ובריאותם של בני נוער

³ למשל: 33% תלמידים בכיתות ז'-ט' דיווחו כי מישהו העליב אותם, קילל אותם או צחק עליהם ו-3% מהתלמידים בכיתות י'-י"א דיווחו כי הטילו עליהם חרם.

⁴ נתונים נוספים על אודות שיעור הדיווחים על אלימות לפי מגזר ומגדר ראו: נתוני האקלים החינוכי והסביבה הפדגוגית, דוח ארצי לשנת הלימודים תשפ"ב, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, ספטמבר 2022.

⁵ אקלים וסביבה פדגוגית במערכת החינוך עיקרי הממצאים ממבט-על, נתוני תשפ"ב בהשוואה לנתוני העבר, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, ספטמבר 2022. נתונים מדויקים יתפרסמו בדוח ניטור אלימות המבוסס על סקר נפרד, שבו נוסח השאלות היה זהה לנוסח השאלון שהשתמשו בו עד שנת תש"ף: נתוני אקלים וסביבה פדגוגית בשנים תשע"ב-תשפ"ב, סקר מדגמי, הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, ספטמבר 2022.

⁶ התוכנית למניעת אלימות 2021, תוכניות כלליות, אתר משרד החינוך, כניסה: 10 בדצמבר 2021.

⁷ בנתונים שהוצגו בתשובה הופיעו הקטגוריות הללו: חשש לאובדנות, חשש לחלות, התנהגויות סיכון, קשיים במשפחה, חרדות, הגעה סדירה לבית הספר, בדידות, מצוקות רגשיות וקשיים לימודיים: תשובת משרד החינוך על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2021.

(HSBC – Health Behavior in School-aged Children) שפורסמו על כיתות ח', י', י"א וי"ב, אשר הראו מגמות מעורבות: בין שנת 2019 ל-2021 חלה עלייה קלה בשיעור הדיווחים על קורבנות לבריונות ברשת (מ-11% ל-14%) בעוד שחלה ירידה קלה בשיעור הדיווחים על מעורבות בבריונות ברשת (מ-11% ל-9%) ובנשיאת נשק (מ-12% ל-8%).⁸ עוד נציין כי לפי נתוני סקר ניטור אלימות של משרד החינוך, בשנת תש"ף, ערב פרוץ משבר הקורונה כבר חלה עלייה קלה בשיעור התלמידים בכיתות ה'-ט' שדיווחו על מעורבות באלימות (עלייה של 1%-2%).⁹

כלומר, הנתונים שהציג משרד החינוך אינם מצביעים על עלייה כללית באירועי אלימות או בחומרתם, או על הוכחת הקשר בין אירועי אלימות לבין משבר הקורונה. עם זאת, ייתכן שבחינה של נתונים חדשים תראה כי חלה עלייה בשיעור אירועי האלימות, בחומרתם או באופן הביטוי שלהם לאחר פרוץ משבר הקורונה.

מכל מקום, כדי לטפל באירועי האלימות, התוכנית למניעת אלימות ממוקדת בהיבטים רגשיים וחברתיים של התלמידים.

מטרות התוכנית הן עקירת האלימות והבריונות על כל סוגיה ממערכת החינוך ויצירת סביבת לימודים מעצימה ומוגנת¹⁰ לכל תלמידה ותלמיד, כמו גם חיזוק החוסן, הביטחון והרווחה של צוותי החינוך והתלמידים.¹¹

יעדי התוכנית הם חיזוק הלכידות והשייכות, מניעת אלימות והתנהגויות בסיכון, קידום למידה רגשית וחברתית וקידום אקלים חינוכי מיטבי.¹²

תקציב התוכנית בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/2022) היה 438 מיליון ש"ח:

א. 258 מיליון ש"ח חולקו בתחילת השנה לצמצום פערים ולטיפול פסיכולוגי רגשי (כ-60%);

ב. 180 מיליון ש"ח הועברו במהלך השנה כתקציב שקלי במסגרת התוכנית "באים בטוב" (כ-40%).

2.1 תוכנית לצמצום פערים ולטיפול פסיכולוגי רגשי

כאמור, 258 מיליון ש"ח (כ-60%) הועברו בתחילת שנת הלימודים תשפ"ב (2021/2022) בעבור צמצום פערים וטיפול פסיכולוגי רגשי לפי החלוקה שלהלן:

⁸ יוסי הראל-פיש ורותם מאיר, ההשפעה המתמשכת של תקופת הקורונה על רווחתם הנפשית והתפקודית של בני נוער בישראל, מצגת לדיון עם נציגי לשכת המדען הראשי והשירות הפסיכולוגי ייעוצי במשרד החינוך, תוכנית המחקר הבין-לואמי על רווחתם ובריאותם של בני נוער – HSBS ISRAEL, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, 27 באוקטובר 2021.

⁹ אקלים וסביבה פדגוגית, מיצ"ב תש"ף – ממצאים נבחרים, ראמה – הראשות הארצית למדידה והערכה בחינוך, משרד החינוך, אוקטובר 2020.

¹⁰ תשובת משרד החינוך על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2021.

¹¹ תוכנית ללמידה רגשית-חברתית ולמניעת אלימות, מצגת, משרד החינוך, כניסה: 20 בדצמבר 2022.

¹² שם.

צמצום פערים – 200 מיליון ש"ח תוקצבו לצמצום פערים בבתי הספר היסודיים, חטיבות הביניים ומוסדות חינוך מיוחד. כל בית ספר קיבל בממוצע 46,729 ש"ח, בתקצוב גמיש באמצעות מערכת גפ"ן.

טיפול פסיכולוגי רגשי – 58 מיליון ש"ח תוקצבו לתוכנית טיפול פסיכולוגי רגשי בכל שלבי החינוך שכללה:¹³

- תגבור שעות ייעוץ ב-442 בתי ספר יסודיים ו-236 חטיבות ביניים;
- תוספת ימי הדרכה לקידום היבטים רגשיים וחברתיים בכ-500 מוסדות חינוך;
- הקמת צוותי חינוך לשעות חירום ואימונם בכ-430 בתי ספר;
- תוספת תקציבית לשירותים פסיכולוגיים;
- הכשרות לאנשי מקצוע לתוכניות רגשיות-חברתיות.

2.2 התוכנית "באים בטוב"

במסגרת התוכנית "באים בטוב" הוקצו **לבתי הספר** 180 מיליון ש"ח (כ-40% נוספים, בתקציב גמיש, באמצעות מערכת גפ"ן לצורך יישום התוכנית.¹⁴ במסגרת התקציב בתי הספר יכלו לרכוש שירותים שונים כדי לתת מענה לצרכים העולים מהשטח. כל התקציב הועבר לבתי הספר בתקציב שקלי.¹⁵ התקציב חולק לפי הסעיפים הללו:¹⁶

- 123 מיליון ש"ח לבתי הספר היסודיים, חטיבות הביניים ומסגרות החינוך המיוחד. כל מוסד חינוך תוקצב ב-28,738 ש"ח.¹⁷
- 27 מיליון ש"ח לבתי הספר בחטיבה העליונה. כל מוסד חינוך תוקצב ב-20,000 ש"ח.¹⁸
- 30 מיליון ש"ח לתגבור שעות הייעוץ בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים. כל מוסד חינוך תוקצב בהתאם לצורך.

¹³ תשובת משרד החינוך על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2021; משרד החינוך, פורטל עובדי הוראה, מרחב פדגוגי, [באים בטוב – לא מרימים ידיים](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022.

¹⁴ 180 מיליון ש"ח

¹⁵ עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי, מינהל פדגוגי, משרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 בינואר 2023.

¹⁶ תשובת משרד החינוך על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בדצמבר 2021; משרד החינוך, פורטל עובדי הוראה, מרחב פדגוגי, [באים בטוב – לא מרימים ידיים](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022.

¹⁷ [קריטריונים לתקצוב סל "באים בטוב" ללמידה רגשית חברתית וצמצום אלימות בבתי הספר היסודיים, חט"ב וחטיבות עליונות](#), שנה"ל תשפ"ב 2021/2022, המינהל הפדגוגי, משרד החינוך, 22 בדצמבר 2021.

¹⁸ שם.

התוכנית התמקדה בלמידה רגשית-חברתית ומניעת אלימות בשלוש זירות מרכזיות: תלמידים, צוותי חינוך והורים.¹⁹

תלמידים – כדי להעניק מסגרת תומכת וכלים להתמודדות עם החזרה לשגרה ולצמצום פערים רגשיים-חברתיים הורחב השיח הרגשי באחת הדרכים שלהלן, או יותר: המרת שעה שבועית לטובת פעילות רגשית-חברתית²⁰ והמרת שעה שבועית לפעילות גופנית להפגת המתח והפחתת הלחץ; שילוב למידה רגשית-חברתית בשיעורים הרגילים; הרחבת שיעורים פרטניים לשיחות אישיות עם תלמידים; קידום תוכניות מנהיגות תלמידים והענקת טיפולים פסיכולוגיים פרטניים וקבוצתיים.²¹

התגבור החינוכי בתחומים רגשיים-חברתיים ובתחומי דידיקטיקה והוראה מותאמת יכול להינתן על ידי מתגברים חינוכיים, באמצעות מדריך העשרה, סייע לימודי-חינוכי ומומחי תוכן שאינם מצוות בית הספר. הם היכולים לסייע בעבודה פרטנית או קבוצתית.²² אפשר גם לרכוש טיפול פרטני או קבוצתי לתלמידים ולהורים דרך השירות הפסיכולוגי המורחב ברשויות המקומיות²³ (להלן: שפ"מ) או באמצעות מרכז משרד החינוך לשירותי פסיכולוגים.²⁴

נוסף על כך, אפשר לרכוש רכוש קבוע או מתכלה בעבור פעילות חינוכית לתלמידים, לצוותי חינוך ולהורים, כגון משחקים, כיבוד, הסעות, ועוד (למעט תוכן דיגיטלי, תוכנות ניהול וצידו טכנולוגי) בהיקף של עד 10% מהתקציב.

צוותי חינוך – למורים הוקצו עשרה מפגשים עם אנשי מקצוע לחיזוק החוסן הרגשי ו-30 מפגשים למנהלים לצורך ליווי ותמיכה²⁵ בחיזוק תחושת השייכות, הרווחה הנפשית והחוסן הרגשי של צוותי החינוך.²⁶ מנהלי בתי הספר והצוותים החינוכיים יקימו צוות מוביל אקלים בכל בית ספר ויבנו תוכנית לליווי, תמיכה והכשרה לצוותים החינוכיים, בהתאם לצרכים.

¹⁹ [התוכנית למניעת אלימות 2021](#), תוכניות כלליות, אתר משרד החינוך, כניסה: 10 בדצמבר 2021; [תוכנית ללמידה רגשית-חברתית ולמניעת אלימות](#), מצגת, משרד החינוך, כניסה: 20 בדצמבר 2022.

²⁰ תכנים לדוגמה: [מובילים מוגנות ושייכות במערכת החינוך](#), עוצרים, מדברים ופועלים יחד כדי להיות מוגנים, אגף בכיר שפ"י, מינהל פדגוגי, משרד החינוך, נובמבר 2021. פורטל עובדי הוראה, מרחב פדגוגי, [מובילים מוגנות ושייכות במשרד החינוך](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022.

²¹ שם.

²² העסקת כוח אדם שאינו בבחינת עובדי הוראה אפשרית רק באמצעות הרשות המקומית או תאגיד מטעמה. בכל מקרה, בית הספר אינו הגוף המוסמך להעסיק כוח אדם בבית הספר.

²³ שרות המשלים את סל השירותים הניתנים על ידי השרות הפסיכולוגי החינוכי במוסדות החינוך ברשות המקומית וממוקד באבחון ובטיפול פסיכולוגי לילדים ונוער, בהדרכות הורים ובהעברת סדנאות. בדרך כלל השירות ניתן בתשלום.

²⁴ פורטל מוסדות חינוך, [תקציב "באים בטוב" ללמידה רגשית-חברתית ולצמצום האלימות](#), משרד החינוך, כניסה: 20 בדצמבר 2022.

²⁵ שם.

²⁶ [תוכנית ללמידה רגשית-חברתית ולמניעת אלימות](#), מצגת, משרד החינוך, כניסה: 20 בדצמבר 2022.

במסגרת התוכנית אפשר לבחור מרצים (גם בעבור ההורים) ממאגר המרצים או מבצע פדגוגי מתוך רשימת המבצעים והעמותות. אפשר לבחור פסיכולוגים שזכו במכרז שירותים פסיכולוגיים או דרך השפ"מ. תוכניות כגון סדנאות סימולציה במצבי משבר אפשר לבחור ממאגר התוכניות של משרד החינוך המיועד לצוותי חינוך.²⁷

נוסף על כך, מופעל קו סיוע רגשי לאנשי חינוך, למענה על שאלות ולתמיכה בטיפול באירועים מורכבים.

המשרד הודיע כי במסגרת התוכנית יבוצעו התאמות בחוזר מנכ"ל אקלים חינוכי מיטבי,²⁸ בדגש על אופן התמודדות מיטבי עם מצבי קונפליקט ואלימות, תוך הרחבת טווח התגובה והדגשת חשיבות הגיבוי לצוות החינוכי. נציין כי **השינויים היו צפויים להסתיים עד סוף מרץ 2022**.²⁹ נכון להיום לא פורסם חוזר מנכ"ל חדש. ממשרד החינוך נמסר כי בכל הקשור לתחום המוגנות, החוזר נמצא בתהליך עדכון משנת הלימודים תשפ"ב. נוכח שינויים שנדרשו ובשל הצורך לקיים היועצות עם קבוצות מיקוד שונות, התהליך התארך ופרסומו של החוזר צפוי בהמשך השנה, בהתאם להנחיות מנכ"ל משרד החינוך הנכנס.³⁰

הורים – כדי לחזק את השותפות והלכידות בין ההורים לבין אנשי החינוך ניתנות הרצאות שבועיות מקוונות, והרצאות וסדנאות במוסדות החינוך על ידי יועצים פסיכולוגיים ומדריכים מומחים. ההרצאות עוסקות בנושאים חברתיים, משפחתיים, מניעת התנהגויות סיכון וכדומה, מתוך כוונה לתת להורים כלים ולסייע להם להתמודד עם אתגרי ההורות במציאות העכשווית.³¹ קו סיוע רגשי להורים³² פועל בימים ראשון עד חמישי בין השעות 20:00–8:00, ובימי שישי בין השעות 14:00–8:00.

נוסף על כך, משרד החינוך מפרסם מגוון תכנים וסדנאות למיגור אלימות, שאפשר ליישם בבתי הספר, ובהן סדנאות לצוותים החינוכיים; סרטוני הדרכה לצוותים; סרטונים לתלמידי בתי הספר היסודיים והעל-יסודיים; הצעות לשיעורים ולפעילויות עם ילדי הגנים, תלמידי בית הספר היסודי ותלמידי בית הספר העל-היסודי; כתבות; תכנים להורים.³³

²⁷ פורטל מוסדות חינוך, [תקציב "באים בטוב" ללמידה רגשית-חברתית ולצמצום האלימות](#), משרד החינוך, כניסה: 20 בדצמבר 2022.
²⁸ חוזר מנכ"ל משרד החינוך, [אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון](#), הוראת קבע 0256, משרד החינוך, 20 במאי 2021.

²⁹ משרד החינוך, פורטל עובדי הוראה, מרחב פדגוגי, [באים בטוב – לא מרימים ידיים](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022.
³⁰ עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי, מינהל פדגוגי, משרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 בינואר 2023.

³¹ פורטל הורים, הורים ומערכת החינוך, [באים בטוב – הרצאות להורים](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022. [תוכנית ללמידה רגשית-חברתית ולמניעת אלימות](#), מצגת, משרד החינוך, כניסה: 20 בדצמבר 2022.
³² מוקד תמיכה לתלמידים כבר פועל.

³³ לדוגמה: [סדנאות הכשרה לאנשי חינוך](#), אגף בכיר שפ"י, מינהל פדגוגי, משרד החינוך; שירות פסיכולוגי ייעוצי, תוכניות התערבות, [אקלים ומניעת אלימות – תוכניות התערבות](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022; פורטל עובדי הוראה, מרחב פדגוגי, [מובילים מוגנות ושייכות במשרד החינוך](#), כניסה: 20 בדצמבר 2022.

2.3 יישום התוכנית

ממשרד החינוך נמסר כי במסגרת התוכנית "באים בטוב" הפעיל תחום הורים באגף השירות הפסיכולוגי ייעוצי (שפ"י) מערך הרצאות מקוונות להורי תלמידים, בליווי הנהגת ההורים הארצית. ההרצאות עסקו בנושאים כגון התמודדות ההורים והתלמידים עם אתגרי הקורונה; מניעת התנהגויות סיכון, ובנושאים התפתחותיים שונים, כגון מיומנויות חברתיות ומניעת דחייה חברתית, גלישה בטוחה, גבולות, סמכות, זיהוי וקבלת העצמי, זיהוי סימני מצוקה ועוד.

החל מסוף דצמבר 2021 התקיימו בימי שני בכל שבוע 1-3 הרצאות מקוונות במהלך שנת הלימודים, למעט במהלך חופשת הפסח. כ-43,000 הורים השתתפו ב-59 הרצאות, כ-600 הורים בממוצע בכל הרצאה. ההרצאות לוו בתמלול להורים לקויי שמיעה. כל הרצאה ארכה בין 40-60 דקות ובסופה הוקצה זמן לשאלות הורים. ההרצאות התקיימו בעברית ובערבית, בהתאמה לקבוצות אוכלוסייה שונות: ממלכתי, ממלכתי דתי, חרדי³⁴ וערבי. כמו כן נערכו הרצאות ייעודיות להורי תלמידי החינוך המיוחד, הגיל הרך, בתי ספר יסודיים ובתי ספר על-יסודיים כמפורט להלן בלוח 1.³⁵

לוח 1: הרצאות מקוונות להורים במסגרת התוכנית "באים בטוב", תשפ"ב³⁶

קהל היעד	מספר הרצאות	משתתפים	ממוצע המשתתפים במפגש
כללי	22	19,137	870
גיל רך	6	3,013	502
יסודי	4	2,567	855
על-יסודי	5	3,697	740
חינוך מיוחד	3	812	270
חברה ערבית	12	10,850	904
חברה חרדית	2	377	188
ממלכתי דתי	5	2,484	497
סך הכול	59	42,937	603

³⁴ בהרצאות לחרדים הייתה אפשרות לשימוש בממשק טלפוני.

³⁵ עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי, מינהל פדגוגי, משרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 בינואר 2023.

³⁶ שם.

מענים לפי שלב חינוך

במסגרת התוכנית ניתנו מענים ממאגר התוכניות החיצוניות של משרד החינוך. בלוח 2 להלן מוצג מספר התוכניות שפעלו לפי שלבי החינוך השונים. נתונים אלו הם על מספר התוכניות שהוזמנו על ידי מוסדות החינוך, ולכן יש כפילות בין שלבי החינוך.

בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/2022) נבחרו במסגרת התוכנית 4,561 מענים לתלמידים. יותר מחצי מהמענים ניתנו לתלמידי החינוך היסודי. עם זאת, מנתונים אלה אי-אפשר לדעת בכמה מוסדות ניתנו המענים וכמה שכבות או כיתות השתתפו בכל אחת מהתוכניות.

לוח 2: מספר המענים לתלמידים, שנבחרו בשנת הלימודים תשפ"ב, במסגרת התוכנית "באים בטוב", לפי שלב חינוך³⁷

שלב חינוך	מספר המענים
יסודי	2,661
יסודי וחטיבת ביניים	12
יסודי וחטיבה עליונה	67
חטיבת ביניים	220
חטיבת ביניים וחטיבה עליונה	898
חטיבה עליונה	479
סך הכול	4,561

מענים לצוותים חינוכיים

במסגרת התוכנית ניתנו לצוותים חינוכיים מענים ממגוון סוגים: תוכניות חינוכיות לצוותים חינוכיים ממאגר התוכניות החיצוניות של משרד החינוך; תוכניות התערבות לצוותים חינוכיים שלא ממאגר משרד החינוך; תוכניות פיתוח מקצועי בהתקשרות מול גורמים אקדמיים; הרצאות של מרצים הרשומים במאגר המרצים של משרד החינוך ושעות ייעוץ וטיפול פסיכולוגי (ראו להלן בלוח 3).

סך הכול נבחרו 6,564 מענים במוסדות החינוך בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/2022). מהנתונים שיוצגו להלן אי-אפשר לדעת בכמה מוסדות ניתנו המענים וכמה אנשי חינוך וטיפול השתתפו בכל אחת מהתוכניות.

³⁷ שם.

לוח 3: מספר המענים לצוותים החינוכיים, שנבחרו במסגרת התוכנית "באים בטוב" בשנת הלימודים תשפ"ב³⁸

מענים	מספר המענים
תוכנית חינוכית	2,193
תוכנית התערבות	3,834
פיתוח מקצועי	107
מאגר מרצים	334 הרצאות
ייעוץ וטיפול פסיכולוגי	96 שעות

2.4 התוכנית בשנת הלימודים הנוכחית (תשפ"ג)

בדצמבר 2022, על רקע מקרי אלימות קשים שאירעו במוסדות חינוך, דנו שרת החינוך דאז והנהלת משרד החינוך במהלכים מיידים שיש לבצע כדי להתמודד עם ההחרפה באלימות במערכת החינוך. בתוך כך, הוחלט לקיים דיון דחוף בנושא עם מנהלי המחוזות במשרד החינוך, שבו יידונו המגמות העיקריות העולות מהשטח, לצד הצעות לדרכי התמודדות. יתר על כן, הוחלט על קיום דיון נרחב גם עם גורמים נוספים, ובהם הורים, רשויות מקומיות, מחלקות חינוך, הנהגת תלמידים, אקדמיה, גופי אכיפה ועוד.³⁹

דיונים אלו מתווספים לשורת המהלכים שהחלו במסגרת התוכנית "באים בטוב" בשנת הלימודים תשפ"ב כמצוין לעיל. ממשרד החינוך נמסר כי **השנה (תשפ"ג, 2022/2023) תקציב התוכנית נכלל במערכת הגפ"ן, אך ללא תוספת תקציבית ייעודית**. מוסדות הלימוד ממשיכים השנה לבחור בתוכניות לקידום למידה רגשית-חברתית ממערכת הגפ"ן, בהתאם לצורכיהם, בכל הקשור לקידום תלמידים, צוות ושותפות חינוכית עם ההורים.⁴⁰

עוד נמסר ממשרד החינוך כי ההרצאות שהחלו בשנת תשפ"ב כחלק מהתוכנית "באים בטוב" הפכו להיות חלק מהמענים הניתנים על ידי משרד החינוך. עד ינואר 2023 התקיימו 17 הרצאות מקוונות במימון עודפי תקציב 2022/2023, אשר להן האזינו 11,000 הורים. קהל היעד אף הורחב ובקרוב תתקיימנה הרצאות גם להורי ילדים בגילי לידה עד שלוש. בשנת תשפ"ג (2022/2023) לא ניתן תקציב ייעודי נוסף לפעילות זו.⁴¹

³⁸ ש.ם.

³⁹ מערך דוברות תקשורת והסברה משרד החינוך, מחוז חיפה, [הודעת דוברות](#), 19 בדצמבר 2022.

⁴⁰ עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי, מינהל פדגוגי, משרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 בינואר 2023.

⁴¹ ש.ם.

3. דיונים בכנסת

במהלך כהונת הכנסת ה-24 התקיימו דיונים אחדים בנושא אלימות⁴² במערכת החינוך. מרבית הדיונים התקיימו בסמוך להכרזה על יצירת התוכנית למניעת אלימות, והועלו בהם עלו נושאים אלה:

- היקף האלימות ויחסה של מערכת החינוך לנפגעים** – מורים ומנהלים מעידים כי לאחר משבר הקורונה היקפי האלימות וחומרתם עלו בצורה ניכרת; אולם, כך נטען, תוכניות משרד החינוך להתמודדות עם אירועי אלימות כלפי תלמידים אינן יעילות. עוד נטען כי היו מקרים שבהם יחסה של הנהלת בית הספר לאירוע אלימות לא היה מספק, וכי תלמידה שהותקפה נאלצה לעבור לבית ספר אחר, בעוד התוקף נשאר בבית הספר.⁴³

הרחקת תלמידים – ועדת החינוך, התרבות והספורט (להלן: ועדת החינוך) ביקשה ממשרד החינוך לפרסם בחוזר מנכ"ל⁴⁴ הוראות למנהלים לטיפול נכון באלימות תלמידים, ובכלל זה חיוב מפגש עם ההורים לאחר תקרית אלימה, ותוך מתן הדרכה והוראות להרחקת תלמידים אלימים.⁴⁵ כאמור, בשלב זה טרם פורסם חוזר מנכ"ל חדש.

ועדת החינוך דרשה כי במקרה אלימות כלפי תלמיד, התלמיד הפוגע הוא שיעזוב את בית הספר ולא התלמיד הנפגע, לפי הפירוט שלהלן:⁴⁶ במקרה האלימות הראשון תינתן אזהרה, במקרה האלימות השני תחנתן אזהרה נוספת ובמקרה האלימות השלישי התלמיד יורחק מבית הספר לצמיתות.⁴⁷
- דיווח על מקרי אלימות** – עוד דרשה ועדת החינוך כי תהיה חובת דיווח להורים ולמשרד החינוך בכל מקרה אלימות במוסד חינוך, לצד טיפול יסודי של המוסד ושל משרד החינוך.

⁴² לדיונים נוספים בנושא אלימות מינית, ראו למשל: הכנסת ה-24, הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי, פרוטוקול 30, בנושא: [התמודדות מערכת החינוך עם אלימות מינית – בעקבות פרשת האונס בבית ספר תיכון בתל אביב](#), 28 בדצמבר 2021; הכנסת ה-24, הוועדה המיוחדת לענייני התמכרויות, סמים ואתגרי הצעירים בישראל פרוטוקול 7, בנושא: [אלימות מינית ברשתות החברתיות לציון היום למאבק באלימות מינית](#), 19 באוקטובר 2021.

⁴³ חה"כ שרון השכל, [אלימות במערכת החינוך](#), מכתב לשרת החינוך, 28 בדצמבר 2021. המכתב פורסם בעקבות דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, הכנסת ה-24, בנושא: [דיווח שנתי לפי סעיף \(6\) לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000, אלימות במערכת החינוך – דיון המשך](#), 28 בדצמבר 2021.

⁴⁴ להרחבה בנושא מדיניות משרד החינוך על אודות טיפול באלימות והרחקה לצמיתות ראו: תשובת שרת החינוך לחה"כ ויו"ר ועדת החינוך, התרבות והספורט בנושא: [חרמות והתנהגות אלימה של תלמידים בבתי הספר](#), 14 בפברואר 2022.

⁴⁵ חה"כ שרון השכל, [אלימות במערכת החינוך](#), מכתב לשרת החינוך, 28 בדצמבר 2021. המכתב פורסם בעקבות דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, הכנסת ה-24, בנושא: [דיווח שנתי לפי סעיף \(6\) לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000, אלימות במערכת החינוך – דיון המשך](#), 28 בדצמבר 2021.

⁴⁶ נתונים ומגמות על אודות הרחקת תלמידים לצמיתות ראו: [הרחקת תלמידים לצמיתות מבית הספר בשנה"ל תשפ"א](#), שירות פסיכולוגי ייעוצי, מנהל פדגוגי, משרד החינוך, פורסם באתר ועדת החינוך, התרבות והספורט, 28 בדצמבר 2021.

⁴⁷ חה"כ שרון השכל, [אלימות במערכת החינוך](#), מכתב לשרת החינוך, 28 בדצמבר 2021. המכתב פורסם בעקבות דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, הכנסת ה-24, בנושא: [דיווח שנתי לפי סעיף \(6\) לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000, אלימות במערכת החינוך – דיון המשך](#), 28 בדצמבר 2021.

לצד זאת דרשה הוועדה לחזק את המנהלים והצוות החינוכי ולתת להם כלים להתמודד עם אלימות התלמידים.⁴⁸

• **אלימות מקוונת** – הוועדה לזכויות הילד קראה למנות בכל מוסד חינוך מדריכי מוגנות מאלימות מקוונת, ולפעול להעלאת המודעות של תלמידים באשר למותר ולאסור ברשתות החברתיות. הוועדה קראה עוד להכשיר מורים לזיהוי פגיעות ברשת, ולמתן מענים לתלמידים שנפגעו ברשת.⁴⁹ נוסף על כך, ועדת החינוך קראה למשרד החינוך ללמד את הצוות החינוכי את השימוש ברשתות החברתיות, כדי שיידעו להגן על התלמידים מאלימות ברשתות ולטפל במקרי אלימות, אם התרחשו.⁵⁰

ועדת החינוך קראה למשרד החינוך לחזק את המודעות ואת שיתוף הפעולה עם פעילות מוקד 105 – המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, ולמצוא דרכים נוספות⁵¹ להתמודד עם השלכות משבר הקורונה ועם הצורך במיגור האלימות ברשתות החברתיות.⁵²

• **טיפול בחרמות** – כשלושה חודשים לאחר פרסום התוכנית למניעת אלימות במערכת החינוך, הוועדה לזכויות הילד קראה לחדש את הליך החקיקה של הצעה באשר להתמודדות משרד החינוך עם חרם שהומרה להצעה לסדר-היום.⁵³ הוועדה קראה לטיפול קבוע של מערכת החינוך בתופעת החרמות – ולא רק כרפורמה, כפי שהוצג לעיל – למשל באמצעות מניעת התופעה על ידי הכשרת מורים, ופיתוח מנהיגות תלמידים כשומרי סף, ולהעצמת החינוך הבלתי-פורמלי כפלטפורמה לזיהוי מצבי חרם ולטיפול בהם.⁵⁴

⁴⁸ שם.

⁴⁹ הכנסת ה-24, דיון בוועדה המיוחדת לזכויות הילד, פרוטוקול 25, אלימות מקוונת כלפי קטינים, 14 בדצמבר 2021.

⁵⁰ הכנסת ה-24, ועדת החינוך, התרבות והספורט, פרוטוקול 68, התמודדות מערכת החינוך עם האלימות ברשתות החברתיות – במסגרת יום מיוחד בנושא אתגרים ברשתות החברתיות, 14 בדצמבר 2021.

⁵¹ בדיון בנושא בכנסת צוינו פעילות מוקד 105 של המטה הלאומי להגנה על ילדים ונוער ברשת, הכשרת יועצות חינוכיות והכשרת מנהלי בתי ספר. הכנסת ה-24, ועדת החינוך, התרבות והספורט, פרוטוקול 68, התמודדות מערכת החינוך עם האלימות ברשתות החברתיות – במסגרת יום מיוחד בנושא אתגרים ברשתות החברתיות, 14 בדצמבר 2021.

⁵² הכנסת ה-24, ועדת החינוך, התרבות והספורט, פרוטוקול 47, חרמות והתנהגות אלימה של תלמידים בבית ספר, 9 בנובמבר 2021; ח"כ שרון השכל, התמודדות מערכת החינוך עם האלימות ברשתות החברתיות – במסגרת יום מיוחד בנושא אתגרים ברשתות החברתיות, מכתב לשרת החינוך, השר לביטחון פנים ושר התקשורת, 14 בדצמבר 2021. המכתב פורסם בעקבות דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט, הכנסת ה-24, התמודדות מערכת החינוך עם האלימות ברשתות החברתיות – במסגרת יום מיוחד בנושא אתגרים ברשתות החברתיות, 14 בדצמבר 2021.

⁵³ הצעת חוק למניעת חרם חברתי בבתי ספר, התשפ"ב-2021. בהצעת החוק מוצע להסדיר מינוי ממונה למניעת נידי וחרם חברתי בכל בתי ספר שיפעל למיגור התופעה, למתן סיוע פסיכולוגי לילדים מוחרמים ולמתן מענה זמין לילדים המוחרמים ולהוריהם, לרבות קביעת נהלים להרחקה לצמיתות של הילדים המחרמים.

⁵⁴ הכנסת ה-24, מסקנות הוועדה המיוחדת לזכויות הילד, בעקבות החלטה על דיון מהיר בנושא מניעת חרם חברתי בבתי ספר, 7 במרץ 2022.